

נה:

עין משפט
נר מצוה

כ מִי פִּהּ הַמֵּלֶכֶת
אִסְרִי מִנְּחֵה הֵלֵךְ אֶסְמֵךְ
לְאֶחָד שֵׁם שֵׁט׃
כא בְּ מִי פִּי׃ מֵהֵלֵךְ
גִּיבִיהֵלֵךְ אֶסְמֵךְ עֲשֵׂן
עֹל׃
כב גִּדְּהֵלֵךְ מִיִּם מֵהֵלֵךְ
מִעֲשֵׂה הַקִּרְבָּנוֹת הַלֵּלֵךְ
יֵד׃
כג וְ מִי כִרְבִּי מֵהֵלֵךְ
אֲשׁוֹתֵךְ הֵלֵךְ וְפִלֵּךְ מֵהֵלֵךְ
מִכְרִיהֵלֵךְ אֶסְמֵךְ עֲשֵׂן מִחַ
טוֹשׁ עֲשֵׂה אֶהְיֶה אֶסְמֵךְ א׃
וְסִמְנִי קִי סִיף׃
כד אֶהְיֶה מִי פִּי׃ מֵהֵלֵךְ
גִּיבִיהֵלֵךְ אֶסְמֵךְ
עֲשֵׂן עֲשֵׂה טוֹשׁ עֲשֵׂה מִיִּם
רָלוֹ עֲשֵׂה א׃

תוספות רי"ד

[illegible][illegible]

י"ב חודש כל הקודם
ליקח [זכה] ונותן לבעלי
שהוא ירא שלא יהרגנו ובה
סקריקון. ומקשה מאי קאמ
גדול היה בעת הרוגי מלחם

שלא

שלא יאמרו מזה אובד גזילות.
עקור דבר מן המורה בקור
קרבן אחר וי"ל דלמא דנערה
מאכל לאמר וזיקא שבכר נמכר לא
הויב דלחייב ע"ה. פירש בקונטרס
דקנסוהו רבנן וקשה דמי לא עסקין
למפילו שטמה אחר בחזק דמיי
באנא לא כיון דלא נערה לרבים אוקמה
בשטמה שלא יו כהנים ע"ה
וממילא מחייב השומע בחזק:
לגזילותיה ודלותיה. ו"ל א"ר
קודם הקדש הן של
דבא חזק (ג"ר ד' ע"ה) וכן של

ממערכת וילדה ודלת סעודה וגו' וממשל דמי פרה העומדת לילד דמי דהכל העומדת לגזו' ואם ממעברה אכלו משלם כשעת הגולה ו"ל דנקא רביה"נ ל"מ דלמר הכס גממה וממשל אותה ואם גזומיה ואם ולדומיה משום דקנסו גזון ואע"ג דשיני קונה הבא מ"מ שעת הקדש קדומיה דברשותיה ולא קנסו ולרבי יוחנן דלמר גזילה חרות צעירה לרב זצ"ל דלמר אלציה שבה שעל גבי הגזילה דגבול היו הבא דלוקומיה ברשותיה דגזון אוכל לרב פסא דלמר דאלציה דהוי דגזון לא נפקא מינה מדי ולרבי שמעון דלמר הכס למתנה ולשליש ולרביע הכא הוי הכל שלו ואכל לרב זצ"ל דלמר דלר"ש כוליה דגזון לא נפקא מינה מדי הכא בחאי דלוקומיה ברשותיה:

יָדָה בַּחֲרוּגֵי הַמִּלְחָמָה.

צירושומי בראשונה
וגזרו גזרה על יהודה לפי שמסורת
בצדס ממאזוס סיחודה רש עשו
בדמבי (בנאחט מט) ירך עגורף
אויביך ומניא נמי בצספרי ידיו
לו צשעה שרהר אח עשו ובסוף
פ"ק דסוטה (ק"ג.) דלמר חושים
בן דן שקל קולפא ומחייא ארשיה
דעשו ומר לא עמיה ונפלו אכרעיה
יעקב שמו לא מנה בצוטה הכאה
עד שעמד עליו יהודה והרגו:

י' אדם מפחד תמיד. צפ' (המשנה)

היהוה (בראשית ב.) מתחיל
 חזיהו להוהו גברו דהוה מפתח
 אל מפתח את דכתיב פדוהו בליו
 חטאים ופריך מקרא דהכא ומוקי
 בדברי מורה שדואג שלא ישכח
 לעמוד וסוחר על נאמרה תמיד והכא
 נמי מיימי ואלא חזיה עובדי שפטנו
 על רוב טובותם ושלוותם לבייש את בר
 קמנא ולעמוד על בת קיסר והיה
 להם לפחד ולדאג מן הפורענות
 ולא דמי לאדם המתפחד בתוס':
 ענא

גזרתא קמ״תא כל דלא קטסי
זווי בתרייתא כל דקמיל ליק
אנב אונסיה גמר ומקני בתו
ליה בדינא: אמר רבי יוחנן
ומקשה לבו יפול ברעה • א
ותרגולתא חרוב טור מלכ
ובר קמצא חרוב ירושלים דר
קמצא עבר סעודתא אמר
אמרי ליה בר קמצא אמר
ההוא גברא בעל דכבא דה
אמר ליה הואיל ואתאי שב

הניזקין

פרק חמישי

גיפּיז

וְיֹמָה טַעַם אָמְרוּ נִוְדְעָה אֵי
מִכִּפְרָת הִיא נִוְדְעָה אֵינָה מִן
חֲמָאָת. לֹאִכֵּן אֲכִילַת כֹּה־
גִּזְלוֹת: אִיפְכָּא מִיבְעֵי לֵיהּ.

ומה טעם אמרו נודעה אינה מכפרת שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות בשלמא לעולא היינו דקתני חטאת אלא לרב יהודה מאי איריא חטאת אפי' עולה נמי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא עולה דכליל היא אלא "אפי' חטאת נמי דחלב ודם הוא דסליק לגבי מזבח ואידך כהנים אכלי ליה אפי' הכי גזור שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות תנן על חטאת הגזולה שלא נודעה לרבים שהיא מכפרת מפני תיקון המזבח בשלמא לעולא ניחא אלא לרב יהודה איפכא מיבעי ליה הכי נמי קאמר לא נודעה מכפרת נודעה אינה מכפרת מפני תיקון המזבח מתיב רבא ^א גנגב והקדיש ואחר כך טבח ומכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה ותני עלה ^ב בחוין כי האי גוונא ענש כרת וזי אמרת יאוש כדי לא קני כרת מאי כריתיה אמר רב שיזבי כרת מדבריהם אחיבו עליה כרת מדבריהם מי איכא אמר להו רבא ^ג גברא רבה אמר מילתא לא תחובו עליה כרת שעל ידי דבריהן באתה לו ^ד אוקמוה רבנן ברשותיה כי היכי דליחייב עליה אמר רבא הא וודאי קא מיבעיא לי כי אוקמוה רבנן ברשותיה משעת גניבה או משעת הקדשה למאי נפקא מינה לגזיותיה ולדעותיה מאי הדר אמר רבא מסכתברא "משעת הקדשה" ^ה שלא יהא חומא נשכר: ^ו מתני' ^ז לא היה סיקריקון ביהודה כהרוגי מלחמה מהרוגי המלחמה ואילך יש בה סיקריקון כיצד ^ח לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו במל' מבעל הבית וחזר ולקח מסיקריקון מקחו קיים ^ט לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל ^י האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים ^{יא} משנה ראשונה ב"ד של אחריהם אמרו 'הלוקח מסיקריקון נתון לבעלים רביע אימתי בזמן שאין בידן ליקח אבל יש בידן ליקח הן קודמין לכל אדם רבי הושיב בית דין וגמנו ^{יב} שאם שהתה בפני סיקריקון

שנים עשר חדש כל הקודם ליקח זכה
אבל נותן לבעלים רביעי: גמ' השתא
בהרוגו המלחמה לא היה בה סיקריקון
מהרוגו מלחמה ואילך יש בה סיקריקון
אמר רב יהודה לא דנו בה דין סיקריקון
קאמר דאמר רבי אסי ג' גזירות גזרו
ליקטלוהו מציעתא כל דקטיל לייתי ארבע
דלוהו הלכך מצינא ומציעתא כיון דקטלי
תא אמרי האידנא לישקול למחר תבענא
מאי דכתיב «אשרי אדם מפחד תמיד
מצא ובר קמצא חרוב ירושלים אתרנגולא
אשקא» הריספק חרוב ביתר אקמצא
הוא גברא דרחמיה קמצא ובעל דבביה בר
ליה לשמיעה זיל אייתי לי קמצא אזל
אשכחיה דהוה יתיב אמר ליה מכדי
הוא גברא הוא מאי בעית הכא קום פוק
ויהיבנא לך דמי מה דאכילנא ושתינא

א"ל אומר לו שא קרקע והגנימי מפני
 ין אבל מהרגיזי מלחמה ואליך יש בה
 מהה ואליך יש בה סקריקון והרי יוהר
 דין סקריקון דאמר רב יוסף שלש

קתני מתניתין שלא נודעה
לחינה קריבה: היינו דקתני
היא. ואמרי מזבח אוכל
וולה שנודעה לרבים שאינה

וְשָׁמַיִם תִּקְרָא הַמִּזְבֵּחַ: מִשְׁלֵב
פֶּלֶא. דְּכַסְגִּנְזָה חוֹלִין הוּא:
תִּשְׁלֹמִי אֲרֻבָּה וְחֻמְשָׁה.
וּמִכָּר הַקֹּדֶשׁ הוּא וְאִין
וְלֹא וְתִשְׁלֹמִי אֲרֻבָּה וְחֻמְשָׁה
קֹדֶשׁ כְּדִילְפִין בְּזֹהֵב (ב"מ
חז"ל. אִי שֶׁחַט בְּחוּץ עָנוּשׁ
מֵאִי עֲבֻדָּתָהּ. דְּכַסְגִּנְזָה

לומי ארבעה וחמשה לא
דאיכא לניימר דכי אמר
לא קיי לענין הקרבה
לענין הקדש קאמר אלא
ואורייחא לא חזיא להקרבה
לן (זבחים דף קיב.) הראוי
ל מועד חייבין עליו בחוץ
מא לא: ברת שני" דבריהם

כרת לאוריאל כדמפרס
גג צרעות רבנן. צרעות
ה שמיאל עליה הקדש גמור
כרת אש ישמענה בחוק כי היכי
וקנס כפרה לעזין כפרה וקנס
והפקר ז"ל הפקר
לזויתיה וזויתיה.
אזי אחרת משעת גנבה
גזויתיה גזויתיה דליה הוא
אלא דמי פרה העומדת
מי פרה וולדה: **במתני' א**

ייקון ביהודה. סיקריקון
ים רוח שנותן לו ישראל
דין נפשו ואומר לו שא
ואל תמיתני: בהדוגי
מלחמת טיטוס שהיתה
בציהודה וצגמ' פריד מאי

קחו בצל. דאמר' מירא
השני נוח לו והראשון קשה
מראש מוק' לה ללא קצק
השני ב' הא"ש. קצק
לנכותא אשמו ואז שכתבו
הזכיתו לו שזס כנכותא
ואז נכסי' לחי לז ענדה
לה עיינך נחמ גברושין
ה' מוקימין לי (א"ב: 3)
דאמרה נחמ רוח עשימי
מן צערי' רביע. שיערו
מחיל גבי' רביעא: גמל' צ'
קריקורין. צהרונ' גמל' צ'
והכותב ממנו מקו קיים

[illegible]

לעולם [רשב"ם ב"ב מד:]. לִקְחָה מִן הָאֵרֶץ
אֶת שְׁלֹשׁ שָׁדִים אוֹ יִיחָדָה לָהּ לְכַחוּצָתָהּ
וּמִיּוֹ מִשְׁעֻבָּדִים לְכַחוּצָתָהּ אִשְׁתּוֹ וְהַיּוֹם
אֵין אַחֲרָיו וְעִרְבָאֵין לְכַחוּצָתִיךָ בְּמִסְכַּת כֹּ

מסורת הש"ס

(ב"ק סח: [עד:],[
(צרכות יט: נדה נ:],[
(יבמות לב: וש"נ],[
(ב"ב מז: מח, ה) שם
ט: כחובות לה, ו) גי'
העמוד הדיוטסיה]

הנחות מחר"ב
רנשבורג
[מתנ"י לא הי'
יקריקון וכו' אב"י
ש בידן ליקח כו'. עי'
סו"ט:]

גליון הש"ס

מ' אקמבא אקמבא אקמבא אקמבא אקמבא
משלי ענין מעשה שהיה
ח"כ וכן סנהדרין דף נד
ז"ל מלכות ה' צבית רשע
ה פקה בן רמליהו וכו'
עיי' לקמן דף סח ע"א
ע"ש בחוס' ד"ה וכתוב:

תורה אור השלם
(א) אֲשֶׁרִי אָדָם מִפֶּחַד
וּמִיד וּמִקְשָׁה לְבֹו יִפּוֹל
פֶּרָעָה: [משלי כה, יד]

לעזי רש"י

י"טו"ג א. פירוש מרכזה
לנשים) (עין רש"י ז"מ
ף ע"ג ע"ז ד"ה גוהרקא
רש"י חעמ"ח דף כ ע"ב
ד"ה גוהרקא):

תוספות ישנים
מכת"י

(ג) חבל לעולא אפי' אחר
דיקה צריך להציא קרבן
אחר.

ליקומי רש"י

[illegible]

היה זה שנת ה'תרס"ח, ארבעה חודשים קודם לכן, שבו נחנך בית הספר החדש, ובו למדו תלמידי חכמים וילדים יחד. הנהגת בית הספר הישן, שהיה ברחוב יפו, הייתה שכל ילד ילדו בביתו, ורק בלילה יצא ללמוד בבית הספר. הנהגת בית הספר החדש הייתה שכל ילד ילדו בביתו, ורק בלילה יצא ללמוד בבית הספר. הנהגת בית הספר החדש הייתה שכל ילד ילדו בביתו, ורק בלילה יצא ללמוד בבית הספר.

אֵימָה לִיָּה תַלְוִיָּהוּ וְחִצֵּן כּוֹ
 בּוֹ מִקְחָהוּ בַּטָּל. מִשְׁמַע
 כְּמַצֵּלָה צִמּוֹךְ הַכְּתוּבָה אִלּוּ
 חֵר אִם יָמוּת אִלּוּ יִגְרַשְׁנָה
 וְעַם (נֹא). (הַמִּשְׁעָן בְּדָף נו.)

that if [the land] remained with the *sikrikon* for twelve months, **כל הקודם ליקח זכה** – whoever is first to acquire it from the *sikrikon*, acquires it permanently.^[34] **אבל נותן לבצעלים רביע** – But he [the purchaser] must still give one-quarter to the original owner.

Gemara The literal meaning of the first part of the Mishnah is: *There was not a sikrikon in Judah when [people were being] slain [as a result] of the war. But from [the period in which people were] slain [as a result] of the war and on, there is a sikrikon in [Judah].* The Gemara points out that this is the opposite of what one would expect:

Now if during the period in which people were being slain as a result of the war, there was not a sikrikon in [Judah], מחרוני – how can the Mishnah say that after the period in which people were slain as a result of the war, there is a sikrikon in [Judah]? Ceding of land to a sikrikon was surely more frequent during the war than after the war! – ? –

The Gemara explains the Mishnah:

Rav Yehudah said: When the Mishnah says, “there was not a *sikrikon* in Judah [during the war],” **לא דנו בה** – it means that the law of a *sikrikon* (i.e. the laws outlined in the continuation of the Mishnah) was not applied in [Judah] during the war.^[35]

Rav Yehudah continues by explaining why the law of the *sikrikon* did not apply in Judah during the war:

They [Titus and his officers, who led the war on Judah] issued three edicts. The first two edicts were issued during the war and the last one after the war. **The first edict was:** **Whoever does not kill a Jew whenever he has the opportunity to do so shall be executed.** **The second**^[36] **edict was:** **Whoever kills a Jew must pay a penalty of four zuz.**^[37] **The last edict was:** **Whoever kills a Jew shall be executed.** **Therefore, when the first and second edicts were in effect (i.e. during the war), בין – since [idolaters] could kill Jews without fear of meaningful retribution, אגב אונסיה גמר ומקני – a Jewish land-owner whose life was threatened by a sikrikon would, as a result of his duress, sincerely transfer ownership of**

his land to the *sikrikon*. Thus, the *sikrikon* definitely assumes legal ownership of the land.^[38] Under such circumstances, the law of the *sikrikon* is not applicable.^[39] **בתרייתא אמרי** – But when the last edict was in effect (i.e. after the war), and Jews were afforded proper protection, they [Jewish land-owners whose lives were threatened by a *sikrikon*] would say: **Let him take my land today, האינא לישקול למחר תבענא ליה** – and I will claim it from him in court tomorrow. The owner does not necessarily cede his land permanently to the *sikrikon*.^[40] Under such circumstances, the law of the *sikrikon* is applicable.

Having mentioned the war waged by the Romans on Judah, the Gemara deals with this topic at length:

What is an illustration of that which is written: **אשרי אדם מפחד תמיד – ומקשה לבו יפול ברעה – Fortunate is the man that always fears [the consequences of his actions]; and he that hardens his heart will come to harm?**^[41] This verse is illustrated by the following three episodes in which tragedy struck because people failed to consider the consequences of their actions:^[42]

As a result of the incident involving Kamtza and Bar Kamtza,^[43] **Jerusalem was destroyed.** **As a result of the incident involving a rooster and a hen, Har HaMelech**^[44] **was destroyed.** **As a result of the incident involving the side of a carriage, Bethar**^[45] **was destroyed.**

The Gemara recounts the incident involving Kamtza and Bar Kamtza:

As a result of the incident involving Kamtza and Bar Kamtza, Jerusalem was destroyed.^[46] **A certain man, דרמיה קמצא ובעל דבביה בר – who had a friend named Kamtza and an enemy named Bar Kamtza, עבד סעודתא – made a banquet. אמר ליה – Go and bring Kamtza to join me at the banquet.”**

NOTES

34. He is not required to return it to the original owner even when the latter attains the means to pay compensation (see note 32; see also 58b note 14).

35. [Our elucidation of the Mishnah reflects Rav Yehudah's explanation.]

36. Literally: the middle one.

37. [Four zuz was not a large sum of money. Hence, although this edict banned the murder of Jews, the law was commonly flouted.]

According to *Tosefos Rid*, the second edict was that whoever kills a Jew is rewarded with four zuz.

38. The Gemara, *Bava Basra* 47b, states that if one agrees to make a sale in order to avoid an intolerable circumstance, the sale is valid (*Rashi*). Since the sale is the only means the owner has to avoid serious harm, we assume that his consent to the sale is sincere. The owner might not want to convey his property, but he willingly does so in order to avoid harm. [Generally, this rule applies only where the owner receives payment. In our case, however, where the owner has absolutely no recourse to claim back his property, he sincerely agrees to the transfer, even without any monetary compensation (see *Rashba*).]

39. Since the *sikrikon* is the absolute owner of the property, one who

and note 19). This is why the Mishnah stated above that the law of the *sikrikon* did not apply in Judah during the war.

40. The owner feels that eventually he will be able to appeal to the authorities and retrieve his property from the *sikrikon*. Therefore, although he goes through the motions of giving the property to the *sikrikon*, he does not mean to cede it to him permanently. Accordingly, the transfer is void.

[Had the owner been paid for the land, the sale would have been valid (see note 38). In this case, however, the land was seized without payment (*Rashba*).]

41. *Proverbs* 28:14.

42. In each of these episodes, people acted recklessly, complacently assuming that their current state of relative peace and prosperity would continue. They failed to consider that [since they had sinned] their fortunes might change for the worse (*Tosafos*; see *Maharal*).

43. The names of two Jews (*Rashi*; cf. *Maharsha*).

44. A heavily populated province in Judah.

45. Bethar was a large city with an immense population. Fifty two years after the destruction of the second Temple, the Romans captured Bethar and massacred all its inhabitants. This was considered a calamity as great as the destruction of the Temple (*Rashba*, *Ull*).

עין משפט
נה:

נר מצוה

ב א מי' פ"ה מהלכות

איסורי מזבח הל' ז סמג
לארץ שיה שיט:
פא ב מיי' פ"ב מהל'
גניזה הל' ו סמג עשין
עא:

פב ג ד ה מיי' פי"ח מהל'
מעשה הקרצנות הלכה
יד :

פג ו מ"י פכ"ב מהל'
אישות הל' י"ז פ"ל מהל'

וסימן ק סעיף ג:

פד ז ח מי' פ"י מהל'
גזילה הלכה ג סמג
עשין עג טוש"ע ח"מ סימן
לנו סעיף א:

תוספות רי"ד

אָלע וואָס זײַנען געווען אַרומקומענדיג
אָלע משלם שפּעט געווען ווײַל דעפאַק
מײנע לר״מ דאָמער האָט געזאָגט
משלם אַזויס וואָס געווען וואָס ווערמײַנע
משום דקנסו גזלן ואע״ז דשײַני קוּוּה
בשׁוּמ״ם שפּעט העקט אַרומקומענדיג
ברשׁומײַס וואָס קנסו אַרײַנע יאָהרע
דאָמער גײַלע חזרת צעײַנע לרײַב זצ״ל
דאָמער אַלײַנע שפּעט שפּעט גײַלע
געזױגט הײַ האָט אַרומקומענדיג
דאָנאָל הײַ אַזל לרײַב שפּעט דאָמער
אַלײַנע דאָנאָל אַזל נעפּאָק מײַנע
מײַד ורײַב שפּעט דאָמער האָט געזאָגט
וועלעם ורײַב דאָמער האָט הײַ אַזל
אַזל לרײַב זצ״ל דאָמער לרײַב שפּעט
דאָנאָל אַזל נעפּאָק מײַנע מײַד האָט
געזאָגט אַרומקומענדיג:

יָדָה בַּהֲרוּגֵי הַמִּלְחָמָה.

הגדולה (אמר עזרא
ובדבר תורה בין נדענה בין
לא נדענה אינא כספחא
מאן יאוש ביה אן קיי
ווקרבן פסול אור דלא
קרבנא ביה חרובא וחולין
בכבודא אור ומפני מה
לאמור לא נדענה כספחא
שלא ר' חנניס עצמים
שנאכלו חולין שנשתחו
בשבת וימנעו מעשות
עבודתו ומצאנו מזהב בטל
יצאין ר' יוחנן תנאי דר
לעקוב בר דורה הלפטר
חזי מהמטא שראו
מזהב בה מן התורה.

י' אדם מפחד תמיד. צפ'

היהוה (בדקוטים ה.) חמורין
 חיה להווא גברא דהוה משה
 איז משה'ל דכמיז דהוה גזיו
 תמאס ופרץ מקרל דהכא ומוקי
 לה דבדרי מורה דשזאז שלא ישכח
 תלמודו וחסור על משנתו מורה דהכא
 נמי מייקי לה זי אהי עובדי שטתו
 על ערז טובתם ושלושם לבניי אב דר
 קמאל ולעמוד על דם קיסר והיה
 להם לפחד ולדאזן את הפורענות
 ולא דמי לאדם מתמסח דתנס:
 ענאל

נורתא קמיייתא כל דלא קמי
וזוי בתרייתא כל דקמיל ליק
אנב אונסיה גמר ומקני בת
ליה בדינא: אמר רבי יוחנ
ומקשה לכו יפול ברעה * א
ותרנגולתא חרוב טור מלכ
ובר קמצא חרוב ירושלים דר
קמצא עבר סעודתא אמר
אייתי ליה בר קמצא אתא
הוא גברא בעל דבבא דת
אמר ליה הואיל ואתאי שב

הניזקין

פרק חמישי

גיפוז

וְיָמָּה טַעַם אֲמָרוּ נִדְרָהּ אֵינָהּ מִכְפָּרָת. דְּקָטְנִי מִמֶּמְסִין שְׁלֵל נִדְרָהּ
מִכְפָּרָת הִיא נִדְרָהּ אֵינָהּ מִכְפָּרָת כְּלֹמֶר אֵינָהּ קָרִיבָה: דִּינִי דְּקָטְנִי
הַפָּטָא. דְּלֵאִנָּה אֲרִילָתָה כְּהֵסִים: דְּכִלְיָל הִיא. וְאֲמָרִי מִזְמָה אֲוֹלָם
גְּזִילֹת: אִיכְפָּא מִיבִיעֵי יָדָהּ. וְעַל חֲטָאָה הַבּוֹלָה שְׁנִדְרָהּ לְרִבְסֵי אִיכָּנָה

מכפרת מפני חקנת המוצה: משדה
 תשלומו כפף. דעסגנדה חולין הוא:
 ואינו משלם תשלומי ארבעה והמשה
 די טבח ומכר הקדש הואי ואין
 תשלומי כפל ותשלומי ארבעה ותמשה
 והגין חקדקס דילפנין בחזב (ב"מ
 דף ק"ט:). בחזין. אי שטטן צדק ע"ש
 כרס: ברת משה עבדיהיה. דעסגנלמא
 אינה מכפרת שלא
 לות בשלמא לעולא
 אלא לרב יהודה מאי
 הנה נמי לא מיבעיא
 וכליל היא אלא
 ודם הוא דסליק

נעים אכלי ליה אפי'
מזבח אוכל גזילות
שלא נודעה לרבים
יקון המזבח בשלמא
ליהודה איפכא מיבעי'
לא נודעה מכפרת
מפני תיקון המזבח

באת 15. כרת לאורייתא כדמנפש ואילי: אוקמוה רבנן. כרשות גגאם הקדישה שיחול עליה הקדש גמור ושימתינן כרת אם ישמטנה בזמן כי היכי לאוקמוה כרשומיה לענין כדף וקסא היא דקסוהו והפקר 372 הפקר הוא וקדשה: לעיוותיה וזדוותיה. כלפני הקדש אי אמרת משעת גגבה קיימא כרשומיה גיוותיה דילייה הוא ואינו משלם אלמ דמי פרה העומדת לילד לא דמי כרש וקדש: מרש 15

זון ביהודה. סיקריקון

עוצד כוכבים רוחא שמונן לו ישראל
קרקע פבדיון נפשו ואומר רז שא
קרקע זו ואל תממתי: בהרוגי
המלחמה. מלחמת טיטוס שסימה
צירושלים וציוהיה וצגמ' פריך מאי

קצת: מקחו בַּיָּד לְמַעַן מִלֵּכָה
עַד אִי נָמָה הָשִׁי נֹחַ לִי וְהִרְאָהָה כֶּסֶד
הַיָּמִינוּ וּבְצִמְרָה מִוִּקֵּי לֵה לֵלָה קָשָׁה
לִיָּה שְׁטֵרָה: אָח מִן הָאִישׁ קִרְבֵּה
הַמִּיּוֹשֶׁת לְכַוּנָה אֲשֶׁמֶה אוֹ שְׁכַמֹּב
בְּכַוּנָה אוֹ הַכִּסֵּימֶה לוֹ שֶׁהַ בְּכַוּנָה
וְלֵה שָׁחַ נִכְסִים עִדָּה נָמָה עַד־הָ
כֶּל הָאֶמֶר לֵה דִּיךְ תִּלָּה בְּנִרְשִׁי
וּבְמִיתָה הִכִּי מִוִּקְמִינִי לִיָּה בְּצַ"ב (א):

ותן לבעלים רביע
ידון ליקח אבל יש
כלל אדם רבי הושיב
שתתה בפני סיקריקון
הקודם ליקח וזה
כיע: גמ' השתא
היה בה סיקריקון
יש רב חסריקיו

ישראל כל הידע דמשמח ליה: דקמילא דהוה.
הלכך אבז אונסיה פ' א"ל של קקע
הזקן ונימתי נהיליה זבל של זבל
וקיימתי א"ל מלאו וזני וצנייה זבל
(ב"ב דף 97 מ:): מפחד. דואר לראות
הנולד שלח מארע מקלה צדק אס
אעשה זמא: שקא דריספס. דופן
של מרכבת נשים שקורין ריעווא.
בשלו אשמן והיא קעין עגלה

לדמרינן בזהוים אלא בנן (חולין
דף עט.) כי מעיליתא לי כוונתיה
בירקא: קמצא ובר קמצא. ית
שם שני יהודים: דרמויה
קמצא. אהבו היה שמו קמצא:
76

מסורת הש"ס

צ"ק סח: [עד:],
[ברכות יט: נדה ג:],
[יבמות כג: וש"ג],
צ"ב מז: מח, (ה) שס
: כחוצות לה, (ו) ג'
הערוך דרבינוסיה].

הגהות מהר"ב

רנשבורג
מתני' לא די'
קריקון וכו' אבל
בירן ליקח כו'. עי'
תוי"ט:

גליון הש"ס

' אקמטצא ובר
צא. אסמיה אקרא
שלי ענין מעשה שהיה
כ" וכן סנהדרין דף נד
ב מארח ה' צנית רשע
פקח בן רמליהו וכו'
יין לקמן דף סח ע"א
ש"ס בחוס' ד"ה וכתיב:

תורה אור השלם

אֲשֶׁרִי אָדָם מִפֶּחַד
יָד וּמִקְשָׁה לְבֹי יָפֹל
פְּרָעָה: [משלי כה, יד]

11/11/11 11:11

ש"א. פירוש מרכבה
 (עין רש"י ב"מ
 ע"ג ע"ב ד"ה גוהרקא
 ו' מעינת דף כ ע"ב
 ד"ה גוהרקא):

תוספות ישנים

מבט"י
אבל לעולם אפי' אחר
קה נריך להציא קרבן
אחר.

ליקומי דעם"י

[illegible]

קָמְצָא – [The attendant] went and mistakenly brought him Bar Kamtza. אָתָּא אֲשֶׁכְּחִידָה דְּהוּה יָתִיב – When [the host] arrived at the banquet and found [Bar Kamtza] sitting there, אָמַר לֵיהּ – he said to [Bar Kamtza], מְבַדִּי הוּוּא גְבָרָא בְּעַל דְּבָבָא דְּהוּוּא – מקדי הווא גברא בעל דבבא דהווא – “Look here, that man [you] is the enemy of that

man [me]. קוּם פּוּק – מאי בעית הקא – What do you want here? – Get up and get out!” אָמַר לֵיהּ – [Bar Kamtza] said to him, הוּאִיל וְאָתָּאִי שְׂבָקָן – “Since I have come, let me stay, וְיִהְיֶהנָא לָךְ דְּמִי מַה דְּאִכְלִנָּא וְשִׁתִּינָּא – and I will give you the value of whatever I eat and drink.”

אמר ליה – [The host] said to [Bar Kamtza], לא – “No, I will not let you stay!” – אמר ליה – [Bar Kamtza] said to him, “I will give you the value of half your banquet.” – אמר ליה – Again [the host] said to him, לא – [Bar Kamtza] said to [the host], “No!” – אמר ליה – “I will give you the value of your entire banquet.” – אמר ליה – [The host] said to [Bar Kamtza], לא – He grabbed hold of [Bar Kamtza] with his hand, stood him up and ejected him from the banquet. – אמר – [Bar Kamtza] said to himself: Since the Rabbis were seated at the banquet and did not rebuke him for the way he treated me, it is evident that [what he did] was acceptable to them.^[1] – איניל איכול בהו קורצא בי מלכא – I will go and spread slander^[2] against [the Rabbis] in the royal palace. – אול אמר ליה לקיסר – He went and told Caesar,^[3] אמר – “The Jews have rebelled against you!” – מרדו בך יהודאי – אמר – “Who says so?” – מי ימר – [Caesar] said to him, – ליה – [Bar Kamtza] said to [Caesar], – שדר להו קורבנא – and see whether they offer it in their Temple!^[4] – אול שדר בניה – אול שדר בניה – [Caesar] went and sent a fine^[5] calf with [Bar Kamtza]. – בהרי דקאתי – As he was going to Jerusalem, שדרא – [Bar Kamtza] caused a blemish in [the calf’s] upper lip, – ואמרי לה בדוקין שבועין – or, as some say, he

caused a cataract in the eye.^[6] – דוכתא דלדין הוה מומא – Either way, he ensured that the blemish was in a place where it is considered a blemish for us, i.e. for offering in the Temple, but is not considered a blemish for them, i.e. for offering outside the Temple.^[7] Although the animal was unfit to be offered in the Temple, – סבור רבנן לקרוביה – the Rabbis considered offering it – משום שלום מלכות – for the sake of peaceful relations with the Roman government.^[8] אמר להו – R’ Zechariah ben Avkulas said to them, – רבי זכריה בן אבכולס – But [people] will then say that blemished [animals] may be offered on the Altar!^[9] אמר להו – [The Rabbis] considered killing [Bar Kamtza] – רלא ליזיל ולימא – so that he would not be able to go and tell Caesar that the offering had been refused.^[9] אמר להו – R’ Zechariah said to them, – רבי זכריה – But [people] will then say that one who blemishes consecrated [animals] is put to death!^[10]

R’ Yochanan interrupts his narrative with the following observation:

ענוותנותו של רבי זכריה בן – אמר רבי יוחנן – R’ Yochanan said: The tolerance displayed by R’ Zechariah ben Avkulas in refusing to have Bar Kamtza put to death^[11] – אבכולס – החרבה – destroyed our Temple, – ושרפה את היכלנו – burned down our Sanctuary^[12] – והגליתנו מארצנו – and exiled us from our land.^[13]

NOTES

1. In fact, the Rabbis were not in a position to protest [possibly due to the host’s great power] (see *Maharsha*).

2. *eating kurtzin*, is an idiomatic expression for spreading slander. When a slanderer went to someone’s house to tell him some gossip, they would eat a snack – known as *kurtzin* – to symbolically confirm the talebearer’s words. *Kurtzin* is from the root *wink* – for talebearers wink as a means of imparting their message to its intended recipient without letting anyone else understand it (*Rashi* to *Leviticus* 19:16).

3. [The term *קיסר*, *Caesar*, is sometimes used not for the Roman emperor, but for those who acted as his representatives in the far-flung empire. It is not clear whether the reference here is to the emperor himself (Nero) or to the Roman proconsul in Syria.]

At that time, the Jews had succeeded in driving Florus, the local Roman procurator (an extraordinarily cruel tyrant), from Jerusalem. Agrippa II (the grandson of Herod and ruler of Eretz Yisrael), who had allied himself with Florus, attempted to persuade Cestius Gallus, the Roman proconsul in Damascus, that the Jewish resistance was directed not against Florus but against Rome. It was in this context that Bar Kamtza approached the Roman authorities with his scheme to slander the Jews, and why his slander found such a receptive audience in Rome (see *Doros HaRishonim* vol. 3 pp. 1-40).

4. A gentile may voluntarily bring offerings to be sacrificed on the Altar in the Temple, the same as a Jew (*Rashi*).

5. *Tosafos*; cf. *Rashi* to *Eruvin* 63a עגלא ר”ה.

6. *Rashi*. A cataract is a disqualifying blemish (see *Rashi* to *Leviticus* 21:20, *Mishnah*, *Bechoros* 38a).

A correspondent inquired of *Rashba* (*Teshuvos* 1:326, cited by *Maharatz Chayes* and *Yad David*): How is it possible to introduce a cataract in an animal’s eye? *Rashba* answers that Bar Kamtza knew how to strike the eye in such a manner as to cause a cataract to develop. He also characterizes as acceptable the correspondent’s own suggestion that Bar Kamtza substituted an animal that had a cataract for the animal sent by Caesar.

Rashi (*Bechoros* 16a וליבא ר”ה), in an alternative interpretation of the term *דוקין שבועין*, translates it as *eyelids*, but *Rashi* here follows the view that it means a cataract.

7. Unlike a Jew who may offer sacrifices only in the Temple, a

if it is merely blemished, whereas an outside offering is not disqualified unless it is missing a limb (see *Rashi* here and to *Avodah Zarah* 51a חזיא ר”ה). Thus, the Rabbis could not refuse the animal on the basis of its blemish, for in Caesar’s eyes the animal was unblemished.

8. The Gemara seems to imply that it is permissible to violate even Biblical prohibitions for the sake of maintaining good relations with the government (*Magen Avraham* 656:8; cf. *Yad David*). [The reason for this is that a negative attitude on the part of a totalitarian government toward the Jewish people could very easily lead to bloodshed, a truth that history has sadly borne out many times. All prohibitions (with the exceptions of idolatry, murder and immoral acts such as adultery and incest) are permitted for the sake of saving a life.]

9. Anyone who is known to be inciting the government against his fellow Jews may be put to death (*Meiri*). [The Gemara, *Sanhedrin* 73a, states that if one sees someone about to commit a murder, one should kill the potential murderer to prevent him from carrying out his designs. Inciting a totalitarian government against one’s people is tantamount to attempted murder.]

10. It is Biblically prohibited to blemish an animal designated as an offering (*Bechoros* 33b). [This prohibition carries the penalty of lashes; it is not a capital offense.] People might [mistakenly] assume that Bar Kamtza was executed for violating this prohibition (*Rashi*).

11. *Rashi*. Alternatively: R’ Zechariah, because of his humility, did not feel himself qualified to make the determination that Bar Kamtza posed a mortal danger to the Jewish nation. [This explains the use here of the word *ענוותנותו*, which usually means “his humility”] (*Geresh Yerachim*).

12. The word *היכל*, *Sanctuary*, usually refers to the chamber in the Temple that housed the Menorah, the Shulchan and the Golden Altar. Sometimes it is used to denote the Temple in its entirety (see *Tosafos Yom Tov* to *Midos* 4:6).

13. In fact, the destruction of the Temple had already been Divinely decreed. This incident was effective only in causing the destruction to take place at that particular time (*Maharam Schiff*).

Alternatively: Only the exile had already been decreed (as punishment for the unwarranted hatred that festered among the people – see 55b note 46). As far as the Temple was concerned, Caesar would have

הניזקין

פרק חמישי

גיפּיז

בר.

גליון הש"ס

(א) [עַי' חוּס'] זְנִיחִים עוֹ:
ד"ה הִכָּא דְלוּקִין,
(ב) ס"א שֶׁ עֵינִי, (ג) ס"א
נִיחָא דִּיה, (ד) [ג']
הַעֲרוּךְ עַרְךָ לָךְ ג' בְּרִים
וּבִסְתוּת], (ה) פִּי'
מִפְתָּחוֹ, (ו) פִּי' לוֹלֵה,
(ז) עַי' רַשִׁי זְנִיחִים כֹּה.
ד"ה כְּפוּרֵי זֶה, (ח) [וַעֲנֵה]
חוֹסֶפֶת בְּכוֹרוֹת יט. ד"ה
דֶּהךְ שָׁלָא וְכוּ'.

לעזי רש"י

בַּיָּהֳדָה, פִּירוֹשׁ דָּוִן (רש"י)
 ויִקְרָא לָהּ כָּס, כִּי כִסֵּי יִרְעָה
 אֹי קָרוֹם, מִכֶּסֶּס יִרְעָה
 הָאִשּׁוֹן בַּת עֵין (עֵין רש"י)
 יִשְׁעֶיהָ מִ, בִּג וּמְנוּמָה
 אֵל, יֵב וְשׁוֹת' הָרַבְּצָה
 מִ"א שִׁנָּה שֶׁ"ו.
 שְׁמוֹנֵדִי"ר, פִּירוֹשׁ פֶּת
 קִיבֵר, פֶּת הַדְּלָחָה (רש"י)
 שֶׁבַת דָּב קִין ע"ג, פֶּסֶחִים
 דָּב ל"ב ע"ג, פֶּת הָעֵשֶׂה
 מִקְמָה שְׁאִינוּ יָפָה (רש"י)
 כְּמוֹתוֹ דָּב קִיב עֵלָּה דִּיָּה
 קִיבְרוּרָה וְעֵין שְׁהִי' א'
 [1] סו"ס ד':

[illegible]

זיצרא

אמר ליה לא אמר ליה יהיבנא לך דמי פלגא
 דסעודתיך אמר ליה לא אמר ליה יהיבנא לך
 דמי כולה סעודתיך א"ל לא נקטיה בידיה
 ואוקמינה ואפקיה אמר הואיל והווי יתבי רבנן
 ולא מחו ביה ש"מ קא נחא להו איזיל
 איכול בהו קורצא בי מלכא אזל אמר ליה
 ליקסיר מרדו כך יהודאי א"ל מי יימר א"ל
 לשדר להו קורבנא חזית אי מקרבין ליה
 אזל שדר בידיה עגלא תלתא בחדרי דקאית
 שדא ביה מומא ⁶ בניב שפתים ואמרי לה
 ברוקין ⁷ שבעין דוכתא דלדין הוה מומא

עגלא תִּיֶּחָא. כִּמּוּ וְשִׁלְשִׁים עַל כּוּלּוּ (שְׁמוֹת ד') וְכִמּוּ עֵגְלָה מִתְּשׁוּלָּתָא וְחָלִיל מִשׁוֹשׁ (בְּרַשְׁתִּי טו') פִּי' בְּרִיא וְטוֹב וְיֵשׁ מִפְּרָשָׁא שְׁלֵשׁ לִבְטָן וְחָלִיל יִתְכֵּן לְדַמְיֵיהֶן צִפְרֵק אֲרֻבַּע מִיתוּם (בְּרַשְׁתִּי טז') דְּלוּ מִזְרָה לֵבָן שְׁעִיגָלָא חֲתָלָא וְחָלִיל כִּמּוּ שְׁמִפְרֵשׁ שְׁגֵדָּל שְׁלֵשׁ דִּהָא בְּסוּק פִּרְק רַבִּי אֲלִיעִזֹּר מִדִּמְיָה (שִׁנָּה דף קלו.) אֲמַר עֲבָד עֵגְלָא תִּיֶּחָא צִיּוּמָא דְשִׁבְעָא לְהוּלָּהּ פִּירוּשׁ יוֹם שְׁבִיעִי לְיִדְחֹו (יג) אָי

ולדידהו לאו מומא הוא סבור רבנן לקרוביה משום שלום מלכות אמר להו רבי זכריה בן אבקולס יאמרו בעלי מומין קריבין לגבי מזבח סבור למיקטליה דלא לזיל ולזמא אמר להו רבי זכריה יאמרו מטיל מום בקדשים יהרג אמר רבי יוחנן ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס החריבה את ביתו ושרפה את היכלו והגליטנו מארצנו שדר עלוייהו לנירון קיסר כי קאתי שדא גירא למורה אתא נפל בירושלים למערב אתא נפל בירושלים לארבע רוחות השמים אתא נפל בירושלים א"ל לינוקא פסוק לי פסוקך אמר ליה * ונתתי את נקמתי באדום ביד עמי ישראל וגו' אמר קודשא בריך הוא * בעי לחרובי ביתיה ובעי לכפורי ידיה בההוא גברא ערק ואזל ואיגיד ונפג מיניה ר"מ שדריה עלוייהו לאספסיינוס קיסר אתא צר עלה תלת שני הוו בה הנהו תלתא עתירי נקדימון בן גוריון ובן כלבא שבוע ובן ציצית הכסת נקדימון בן גוריון שנקדה לו חמה בעבורו בן כלבא שבוע שכל הנכנס לביתו כשהוא רע ככלב יוצא כשהוא שבע בן ציצית הכסת שהיתה ציצתו נגדרת על גבי * כסותה איכא דאמרי שהיתה כסותו מוטלת בין גדולי רומי חד אמר להו אנא וינא להו בחימי ושערי וחד אמר להו בדחמרא וברמלחא ומשחא וחד אמר להו בדציבי ושכחו רבנן לדציבי דרב חסדא כל * אקלידי הוה מסר לשמעיה בר מדציבי דאמר רב חסדא * אכלבא דחימי בעי שיתין אכלבי דציבי הוה להו למזין עשרים וחד שתא הוו בהו הנהו בריוני אמרו להו רבנן ניפוק ונעביד שלמא בהדיהו לא שבקינהו אמרו להו ניפוק ונעביד קרבא בהדיהו אמרו להו רבנן לא מסתייעא מילתא קמו קלנהו להנהו אמברי דחימי ושערי והוה כפנא מרתא בת בייתוס עתירתא דירושלים הויא שדרתה לשלוחה ואמרה ליה זיל אייתי לי סמידא אדאזל אידובן אתא אמר לה סמידא ליכא חיותא איכא אמרה ליה זיל אייתי לי אדאזל אידובן אתא ואמר לה חיותא ליכא גושקרא איכא א"ל זיל אייתי לי אדאזל אידובן אתא ואמר לה גושקרא ליכא קימחא דשערי איכא אמרה ליה זיל אייתי לי אדאזל אידובן הוה שליפא מסאנא אמרה איפוק ואחוי אי משכחנא מידי למיכל איתיב לה פרתא בכרעא ומתה קרי עלה רבן יוחנן בן זכאי * הרכה כך והענוגה אשר לא נסתה כף גולה איכא דאמרי גרונרות דר' צדוק אכלה ואיתיגיסא ומתה דר' צדוק יתיב ארבעין שנין בתעניתא דלא ליחרב ירושלים כי הוה אכיל מילדי הוה מיתחוי מאבראי וכי הוה בריא מליית ליה גרונרות מיין מיהו ושדי להו כי הוה קא ניחא נפשח אפיקתה לכל דבא וכספא שדיתיה בשוקא אמרה האי למאי מביעי לי ותינו דכתיב * כספם בחצות יושלכו אבא סקרא ריש בריוני דירושלים בר אחתיה דרבן יוחנן בן זכאי הוה שלח ליה תא בבצינעא לגבאי אתא א"ל עד אימת עבדיתו הכי וקמליתו ליה לעלמא בכפנא א"ל מאי איעביד דאי אמינא להו מידי קטלו לי א"ל חזי לי תקנתא לדידי

שך בקצירי וליתי כולי עלמא
מרו דנה נפשך וליעייילו כך
גשן כך דקליל את דאינהו
יהושע מצד אחר כי ממו
יאמרו רבן דחפו פתחו ליה
תרי קטלא חדא דלאו מלכא
ל"ל דקאמרת לאו מלכא אנא
איברא

הוא יאמרו רבן דקרו בעו למדחפיה אמר לך
למלא עלך מלכא שלמא עלך מלכא א"ל מיחיין
מלכא אנא עד האידינא אמאי לא אתית לגבא

[illegible]

רש"י ד"ה גושקרא
פת קיבר. עיין שצמ דף
כ ע"ב צרש"י ד"ה
גושקרא:

נורה אור השלם

(א) וְנָתַתִּי אֶת נִקְמָתִי
בְּאִדָּם בְּיַד עַמִּי יִשְׂרָאֵל
וַעֲשׂוּ בְּאִדּוֹם בְּאִפִּי
וּבְכַחְמֹתִי וַיִּדְעוּ אֶת
נִקְמָתִי גַּם אֲדֹנָי י״:
[יחזקאל כה, יד]

(ב) תִּרְכֹּבָה בְּךָ וְהִעֲנֶנָּה
אֲשֶׁר לֹא נִסְתָּה בָּךְ
רָגְלָהּ תֵּצֵא עַל הָאָרֶץ
מִהִתְעַנֵּג וּמִרֹךְ תִּתֵּן
עֵינֶיהָ בְּאִישׁ חִיקָה
וּבְבָנֶיהָ וּבְבִתֶּיהָ:
[וְדָבָרִים כֵּן, וְנ.]

(ג) בַּסֶּפֶם בַּחוּצוֹת
יִשְׁלִיכוּ וְזַהְבָּם לִגְדָה
יִהְיֶה בַּסֶּפֶם וְזַהְבָּם לֹא
יִכַּל לְהַצִּילָם בְּיוֹם
עֲבָרָתָם יִנְפָּשׁם לֹא
יִשְׁבְּעוּ וּמַעֲיֵיהֶם לֹא
יִמְלֹאוּ כִּי מִכְשׁוֹל עֲוֹנָם
הִיָּה: (יחזקאל ג, טז)

ליקומי רע"י

[illegible]

[עד כאן שיין לדף נה:]

בדוקין. עלי"א כגון
הנוטה בדוק שמים (שעיה
(מ) וגזי קרבן מוס הוא
דכמיז (ויקרא כה) או דק
או תכלול ציענו (פסחים
עו). ל"א דוקין שיש לו
מוס דעפעפּים ולהי קרי
לעפעפּים
[דעפעפּים] על העין
כרקיע דהי אמרינן
בספרי אגודות העין דומה
לשמיא דהי אמרינן

The narrative is resumed:

He sent against them (to) Nero Caesar. ^[14] Nero set out to attack Jerusalem. As he ^[15] approached Jerusalem, שָׂדָא גִירָא לְמוֹרְחָא אֶתְא נָפַל בִּירוּשָׁלַיִם – he shot an arrow towards the east, and it fell in Jerusalem. He shot one towards the west, and it fell in Jerusalem. He shot an arrow towards each of the four directions of the compass and [each one] fell in Jerusalem. ^[16] Then he asked a young boy, פֶּסוּק לִי בְּסוּקִי – “Tell me your verse” [i.e. the verse you are currently studying]. ^[17] The boy recited to him, “וְנָתַתִּי אֶת־נַקְמָתִי בְּאֶדָם בֵּיד עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְגו’” – “I will take My revenge against Edom through the agency of My people Israel etc.” ^[18] i.e. God will ultimately punish Edom ^[19] (for its treatment of the Jewish nation) through the agency of His people. He said to himself: קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּעֵי לְהַרְבּוּי – The Holy One, Blessed is He, wants to destroy His House and he wants to wipe His hands clean on that man [myself]. ^[20] He ran away and converted to Judaism, ^[21] and R’ Meir was descended from him.

[Caesar] ^[22] sent him, Vespasian Caesar, ^[23] against [the Jews]. אֶתְא צַר עָלָה תַּלְתָּ שָׁנִי – [Vespasian] came and besieged [Jerusalem] for three years. There were three wealthy men in [Jerusalem]: נַקְדִּימוֹן בֶּן גּוּרִיּוֹן – Nakdimon ben Gurion, בֶּן כַּלְבָּא שַׁבּוּעַ – Ben Kalba Savua – and Ben Tzitzis Hakeses.

The Gemara explains these names:

Nakdimon ben Gurion was so called שְׁנָקְדָה – because it once happened that the sun miraculously pierced (*nakdah*) the clouds on his behalf. ^[24] Ben Kalba Savua was so called שְׂבַל הַנֶּכֶס – because anyone who entered his house בְּשֹׂהוּא רַעַב – left satisfied (*savua*). Ben Tzitzis Hakeses was so called שְׁהִיטָה צִיצִיתוֹ עַל גְּבֵי כְּסֻתּוֹ – because wherever he walked, his tzitzis trailed behind him on cushions (*keses*); he walked only on cushions fashioned from fine fabric. Some say that he was given this name – איבא דאמרי – because his seat cushion (*keses*) was placed among those of the nobles of Rome

NOTES

14. [This sentence is very obscure. It could be translated “he sent against them Nero Caesar,” or “he sent against them to Nero Caesar.” The first translation is problematic, because it is difficult to imagine who the subject of the sentence (“he”) might be who “sent” the emperor Nero. For this reason, the second translation seems more plausible. The meaning would then be that following Bar Kamtza’s ploy with the animal, and the rejection of the sacrifice by the Temple authorities, he – Bar Kamtza – sent a report of the rejection to Nero in Rome. This report convinced Nero that a rebellion was afoot and he set out toward Jerusalem.

There are various other explanations of this phrase. *Seder HaDoros* (3829) explains it as follows: *Nero Caesar sent* [a general] *against them*. *Yuchasin* (s.v. מֵאִיר) has a variant text of the Gemara, which reads: שְׂדָר עַלְוִיָּהוּ לְגִירוֹן שֶׁר צָבָא, *He* [Caesar] *sent Nero his general against them*. *Ein Yaakov* has the reading שְׂדָר עַלְוִיָּהוּ נִירו קִיסָר, *Nero Caesar sent [an army] against them* (see also *Tzemach David* part 2, year 3830; *Maharsha*; *Maharam Schiff*).

15. From *Maharsha* it is apparent that this pronoun signifies Nero Caesar. According to the views cited in the second paragraph of the previous note, the reference is to a Roman general.

16. [Nero made use of these divinations to see whether his campaign would be successful.]

What message was conveyed by the arrow that was shot in the direction of Jerusalem?

Nero was not close enough to the city for the arrow to reach it naturally. The arrow was amazingly carried by the wind all the way to Jerusalem (*Maharsha*).

An alternative approach: Nero was afraid that although the Jews had sinned, God, out of His love for His people, might interfere with the natural course of events to save them. Nero therefore shot an arrow towards Jerusalem to see whether it would keep its course. The fact that this arrow reached its target and was not diverted by some miracle signified to Nero that God was not going to intervene on the Jews’ behalf. Then he shot arrows in the other directions. When they miraculously fell in Jerusalem, Nero divined that, on the contrary, it was God’s will that Jerusalem be destroyed (*Anaf Yosef*).

17. Having ascertained that the destruction of Jerusalem had been decreed by God, Nero now wished to know whether he would be rewarded for fulfilling God’s will in this matter. To this end, he asked a child to recite the verse he was studying (*Anaf Yosef*; see 68a note 4).

18. *Ezekiel* 25:14.

19. Rome is regarded as heir to the Biblical nation of Edom (see *Rashi* to *Genesis* 36:43 מגִּירָא לִי).

20. *Anaf Yosef* asks: Since God had decreed that Jerusalem be destroyed

enslavement of the Jewish people in Egypt: Considering that this slavery had been Divinely ordained – as God said to Abraham (*Genesis* 15:13): וְעִבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם, *They will enslave them and oppress them* – why were Pharaoh and the Egyptians punished?

The following is a synopsis of some of the approaches to this problem:

Rambam (*Hil. Teshuvah* 6:5) explains that God’s decree did not apply to any particular individual. Each Egyptian could have chosen not to abuse the Jews. Thus, each one who did harm a Jew was deserving of punishment.

Ramban (*Genesis* 15:13), though not disputing the premise that an individual can choose to avoid carrying out a preordained Divine decree, disagrees with the general approach of *Rambam*. For, he argues, if God issues a decree (through a prophet), it is surely meritorious to obey the decree, and an individual who ignores it transgresses God’s will. Rather, Pharaoh and the Egyptians were punished because they oppressed the Jews to a greater extent than mandated by the decree. Alternatively, one who fulfills such a decree for ulterior motives, rather than for the sake of Heaven, is deserving of punishment. [Thus, since Nero’s reasons for destroying Jerusalem had nothing to do with God’s will, he would have been punished for destroying it.]

Raavad (*Hil. Teshuvah* *ibid.*) seems to be of the opinion that once a decree has been passed, the individual who was chosen to carry it out is unable to refrain from doing so. However, God arranges that a decree of a harmful nature is performed only by one who is anyway deserving of punishment. (As an alternative, *Raavad* mentions an approach similar to that of *Ramban*.)

21. [According to some opinions, the Gemara refers to Nero Caesar (see note 14). Although secular history records Nero Caesar as having died in office in the year 68 C.E. (two years before the destruction of the Temple), it is possible that in fact he disappeared and it was merely assumed that he had died. (*Maharsha* to *Taanis* 23a gives a similar explanation for certain historical accounts of the death of Choni HaMe’agel; see Schottenstein Edition *ibid.* note 32).]

22. [From *Doros HaRishonim* it seems that the reference is to Nero Caesar. If this is so, it is clear that Nero did not run away and convert to Judaism until after he dispatched Vespasian.]

23. At that time, Vespasian was not yet the emperor. He is identified here as Vespasian Caesar because ultimately he did reach this position, as the Gemara will record on 56b (*Doros HaRishonim* vol. 3 p.3).

24. The sun was made to shine in the sky after the time for it to set had passed, so that Nakdimon’s repayment of a loan (that he had incurred on behalf of the people) would not be considered late. The full incident is recounted in *Taanis* 19b-20a.

הניזקין

פרק חמישי

גיפּיז

בר.

גליון הש"ס

(א) 'עני' חוס' וזמנים עז:
ד"ה הכל בדוקין],
(ב) ס"א של עין, (ג) ס"א
ניחא ליה, (ד) [ג'
הערוך ערך לך ג ברים
ובסמות], (ה) פי'
מפסמות, (ו) פי' חלוי,
(ז) עי' רש"י וזמנים כה.
ד"ה כפורי זה, (ח) [וע"ע'
מוספות בזרות יט. ד"ה
דקך שלא וכו'].

לעזי רמ"י

ט"ז"ה. פירוש דוק (רש"י)
 ויקרא נל, כ, ענין יריעה
 או קרום המכסה את
 הארץ ענין עין (רש"י)
 יפיעה מ, כג ותמונה
 זו, יב וז"ל הרב"ב
 ח"א סימן ש"ו.
 שאונדריי"א. פירוש פת
 קיבר, פת הדלעת (רש"י)
 שבת ק"ז ק"ז ע"ב, פסחים
 דף נ"ז ע"ב, פת העשייה
 מקמה שאינו יפה (רש"י)
 תכונות ק"ז קיב ע"ה א'
 קיבורא וענין שש"א ד'
 [נ] פירוש ד':

[illegible]

זיצרא

אמר ליה לא אמר ליה יהיבנא לך דמי פלגא
דסעודתך אמר ליה לא אמר ליה יהיבנא לך
דמי כולה סעודתך א"ל לא נקטיה בידיה
ואוקמיא ואפקיה אמר הואיל והוו יתבי רבנן
ולא מחו ביה ש"מ קא ניהא להו איזיל
איבול בהו קורצא בי מלכא אול אמר ליה
לקיסר מרדו כך יהודאי א"ל מי יימר א"ל
שדר להו קורבנא חזית אי מקרבן ליה
אזל שדר בידיה עגלא תלתא בהדי דקאתי
שדא ביה מומא ⁶ בניב שפתים ואמרי לה
בדוקין ⁷ שבועין דוכתא דלדין הוה מומא
ולדידהו לאו מומא הוא סבור רבנן לקרוביה
רבי זכריה בן אבכולם אימרו מומין קרובין
דלא ליזיל ולימא אמר להו רבי זכריה אימרו
רבי יוחנן ענוותנותו של רבי זכריה בן אבכולם
היכלנו והגליתנו מארצנו שדר עזייהו לני
למזרח אתא נפל בירושלים למערב אתא
השמים אתא נפל בירושלים א"ל לינוקא פס
את נקמתי באדום ביד עמי ישראל וגו' אמר
ביתיה ובעי לכפורי ידיה בההוא גברא ערר
שדריה עזייהו לאספסיונים קיסר אתא צר
תלתא עתרי נקדימון בן גוריון ובן כלבא ע
בן גוריון שנקדה לו חמה בעבורו בן כלבא ע
רעב ככלב יוצא כשהוא שבע בן ציצית ה
גבי ⁸ כסתות איכא דאמרי שהיתה כסתו כ
להו אנא זיינא להו בחיטי ושערי וחד אמר
וחד אמר להו בדציבי ושבחו רבנן לדציבי
מסר לשמעייה בר מדציבי דאמר רב חסד
אכלבי דציבי הוה להו למזין שערים וחד ש
להו רבנן נפיק ונעביד שלמא בהדיהו לא ע
קרבא בהדיהו ואמרו להו רבנן לא מסתייעא
דחיטי ושערי והוה כפנא מרתא בת בייתוס ע
לשלוחה ואמרה ליה זיל אייתי לי סמידא אדאי
ליכא חיותא איכא אמרה ליה זיל אייתי לי
חיותא ליכא גושקרא איכא א"ל זיל אייתי לי
גושקרא ליכא קימחא דשערי איכא אמרה
הוה שליפא מסאנא אמרה איפוק ואחזי אי
פרתא בכרעא ומתה קרי עלה רבן יוחנן בן
לא נסתה כף רגלה איכא דאמרי רגונות ד
דר' צדוק יתיב ארבעין שנין בתעניתא דלא
מידי הוה מיתחזי מאבראי וכי הוה בריא מייו
להו כי הוה קא ניהא נפשה אפיקתה לכל
אמרה האי למאי מיבעי לי והיינו דכתיב ⁹ ככ
ריש ברויני דירושלים כר אחתיה דרבן יוח
בצינעא לגבאי אתא א"ל עד אימת עבדיתו
א"ל מאי איעביד דאי אמינא הוה מדי קסט
דאיפוק אפשר דהוי הצלה פורתא א"ל קסט
ולשייילו כך ואייתי מידי סריא ואגני גבך
תלמידך ולא ליעול כך איניש אחרנא דלא

עגלא תִּיֶחָא. כְּמוֹ וְשִׁלְשִׁים עַל כּוֹלוֹ (שְׁמוֹת ד') וְכִמוֹ עֲגֵלָה מִתְּשׁוּלָּתָא וְחַלִּי תְּשׁוּלָּה (בְּרַחֲשִׁית טו') פִּי' בְּרִיא וְטוֹב וְיִישׁ מִפְּרָשָׁא שְׁלֵשׁ לִבְטָן וְחָלָא יִתְכֵן לְדִמְרֵינָא צִפְרָק אֲרֻבַּע מִיתוּמָא (בְּרַחֲשִׁית יד') דְּלוֹ מִזְרָה לָא שְׁעִיגָלָא חֲתָלָא וְחָלָא כְּמוֹ שְׁמִפְרָשׁ שְׁגֵדָל שְׁלֵשׁ דִּהָא בְּצוּק פִּרְק רִבִּי אֲלִיעִזֹּר מִדִּמְיָה (שֹׁמֵר דף קלו') אָמַר עֲבָד עֲגֵלָא תִּיֶחָא צִיּוּמָא דְשִׁבְעָא לְהוֹי פִּירֻשׁ יוֹם שְׁבִיעִי לְיִדְחֹו (יג') אָי

שום שלום מלכות אמר להו
לגבי מזבח סבור למיקטליה
שיל מום בקדשים יהרג אמר
חריבה את ביתנו ושרפה את
קיסר כי שאמי שדא גירא

ליקומי רע"י

[illegible]

[עד כאן שיין לדף נה:]

בדוקין. טל"א כגון
הנזונה כדון שמים (ישעיה
(נ) וגזי קרצן מוס הוא
בדכתיב (ויקרא כה) או דק
אח תכלול צנינו (פסחים
[...]) ל"א דוקין שיש לו
מזון צעפעפס וזהו קרי
דוק
לצעפעפס
הענין על העין
בדקיע דהי אמרין
בפספרי אגודות העין דומה
לעולם קטן העפעפס

י.י. על שם קינוח כדאמר
ט. סנהדרין קי. אב"ב.

[illegible]

whenever he went there for an audience with the emperor.^[26]

The narrative is continued:

One of these three rich men said to [the Rabbis], “I will sustain [the people] with wheat and barley.” – *אָנא וְיִנָּא לְהוּ בְּחֵישִׁי וְשַׁעֲרִי* – And another one said to [the Rabbis], “I will supply them with wine, salt and oil.” – *וְחָד אָמַר לְהוּ* – And another one said to [the Rabbis], “I will supply them with wood.” – *בְּדָצִיבִי* – The Rabbis gave special praise to the one who promised wood. His pledge was the most generous, inasmuch as wood is required in greater quantity than other staples, as borne out by the following: Rav Chisda entrusted all his keys to his attendant, except for [the key] to his storehouse of wood. – *רַב חֲסִידָא עֲבָדֵי מִסֵּר לְשַׁמְעִיָּה* – For Rav Chisda said: To bake a storehouse full of wheat into bread requires sixty storehouses of wood. – *אֲבָלְבָא דְחֵישִׁי בְּעֵי שִׁתִּין אֲבָלְבִי* – [These three men] had enough supplies to sustain the residents of Jerusalem for twenty-one years. However, there were these *baryonei* among [the people]. – *הָיוּ בְּהוּ הֵנְהוּ בְּרִינִי* – The Rabbis had said to [the *baryonei*], “Let us go out and make peace with [the Romans].” – *נִיפּוֹק וְנַעֲבִיד שְׁלָמָא בְּהַדְרִיָּהוּ* – They said to [the Rabbis], “Let us go out and wage war against [the Romans].” – *נִיפּוֹק וְנַעֲבִיד קְרָבָא בְּהַדְרִיָּהוּ* – “It will not be successful.” – *לֹא מַסְתִּיעֵא מִלְּתָא* – [The *baryonei*] arose and burned down those storehouses of wheat, barley and wood, and there was a famine in the city.^[28]

The Gemara relates one of the tragic effects of the famine:

Martha the daughter of Boethus was the wealthiest woman in Jerusalem. She sent out her agent, saying to him, “Go and bring me some bread made of fine flour.” – *מַרְתָּא בַּת בִּיְתוּס עֲתִירַתָּא דִּירוּשָׁלַיִם הָיָא* – By the time he went, [the bread made of fine flour] had been sold. – *שְׁדַרְתָּה* – He went back to Martha and told her, “There is no more bread made of fine flour, but there is white bread.” – *אָתָּא אָמַר לָהּ* – She said to him, “Go and bring me some white bread.” – *אָתָּא אָמַר לָהּ* – By the time he went, [the white bread] had been sold. – *אָתָּא אָמַר לָהּ* – He went back to Martha and told her, “There is no more white bread, but there is coarse bread.” – *אָתָּא אָמַר לָהּ* – She said to him: “Go and bring me some coarse bread.” – *אָתָּא אָמַר לָהּ* – By the time he went, [the coarse bread] had been sold. – *אָתָּא אָמַר לָהּ* – He went back to Martha and told her, “There is no more coarse bread, but there is barley flour.” – *אָתָּא אָמַר לָהּ* – She said to him: “Go and bring me

some barley flour.” – *אָתָּא אָמַר לָהּ* – By the time he went, [the barley flour] had been sold. – *אָתָּא אָמַר לָהּ* – Although she was not wearing her shoes, she said: “I will go out and see whether I can find anything to eat.” – *אֵיפּוֹק וְאָחֲזִי* – Some animal dung stuck to her foot, she became nauseated and died. – *אֵיפּוֹק וְאָחֲזִי* – Rabbān Yochanan ben Zakkai recited the following verse about her: “The delicate and pampered [woman] amongst you, who never ventured to set the sole of her foot upon the ground.”^[29]

An alternative version of the cause of Martha's death:

She ate the dried figs of R' Tzadok, became nauseated and died. – *גְּרוּגְרוֹת דְּרַבִּי צְדוֹק אָכְלָה* – Some say: She ate the dried figs of R' Tzadok, became nauseated and died.

The reference to R' Tzadok is explained:

For R' Tzadok fasted for forty years – *רַבִּי צְדוֹק יָתִיב אֲרַבְעִין שָׁנִין בְּתַעֲנִיתָא* – so that Jerusalem should not be destroyed.^[30] – *דְּלֹא לִיחָרֵב יְרוּשָׁלַיִם* – He was so thin that when he ate anything, it could be seen from the outside going down his throat. – *בִּי הָיָא אֲבִיל מִדִּי* – When he nourished himself after concluding his fasts, since he was not able to consume solids, they brought him dried figs; he would suck out their moisture and then discard them.

The Gemara concludes the story of Martha the daughter of Boethus:

As [Martha] was dying, she took out all her gold and silver and threw it into the marketplate. – *אֵפִיקָתָהּ לָכֵל* – As [Martha] was dying, she took out all her gold and silver and threw it into the marketplate. – *דְּהָבָא וְכֶסֶף* – She said: What do I need this for? – *אָמַרְתָּה* – What do I need this for? – *הָאִי לְמָאִי מִיבְעִי לִי* – This is a fulfillment of that which is written: “They will throw their silver into the streets.”^[31]

The Gemara returns to the central narrative:

Abba Sikra, the head of the *baryonei* in Jerusalem, was the son of Rabbān Yochanan ben Zakkai's sister.^[32] – *אָבָא סִיקְרָא רִישׁ בְּרִינִי דִּירוּשָׁלַיִם בַּר אֶחָתִיָּה דְּרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּי וְכַאֲרֵי הָיָא* – [Rabbān Yochanan ben Zakkai] sent the following message to him, “Come to me in secret.” – *אָתָּא* – [Rabbān Yochanan ben Zakkai] came. – *אָמַר לָהּ* – “How long are you going to act in this way – and kill everyone through starvation?”^[33] – *עַד אֵימַת עֲבָדִיתָ הָכִי* – [Abba Sikra] said to him, “What can I do?” – *מָאִי אֵיבְעִיד* – If I say anything to [the *baryonei*] that is contrary to their agenda, they will kill me! – *אָמַר לָהּ* – [Rabbān Yochanan ben Zakkai] said to him, “Find a way for me to get out of the city, perhaps there will be a small measure of salvation.” – *חֲזִי לִי תַקְנִתָּא לְדִירִי דְּאִיפּוֹק* – [Abba Sikra] said to him, “Make yourself out to be sick,”^[34] – *וְלִיתִּי בּוֹלִי עֲלֵמָא וְלִישׁוּלִי בָּר*

NOTES

26. According to this explanation, “Ben Tzitzis” was his real name. “Hakeses” was added in recognition of his prestigious position (*Rashi*).

27. *baryonei* (from the root בור, empty), were empty men, with a propensity to violence; i.e. ruffians (*Rashi*). [The reference is to the ardently nationalist group whom secular history knows as the Zealots. As the Gemara relates presently, they advocated the overthrow of Roman rule through war, and violently resisted any attempts at reconciliation.]

28. The intent of the *baryonei* was to give the populace no choice but to

that foretells the destruction of Jerusalem and the Temple.

30. He responded to omens of the destruction that were visible forty years before it actually occurred (*Maharsha*; see *Yoma* 39b).

31. *Ezekiel* 7:19. The verse refers to the impending Destruction of Jerusalem.

32. Rabbān Yochanan ben Zakkai was the leading Rabbinic authority in Jerusalem at that time.

and let everyone come and ask about you.^[35] וְאֵייתִי מִידֵי – סָרִיָא וְאִגְנִי גַבְךָ – Then take something that smells bad, such as the carcass of an animal, and lay it down next to you in your bed וְלִימְרוּ דְנַח נִבְשָׁךְ – so that people will say that you have died and your body is beginning to smell. וְלִיעֵיילוּ – Then let your students enter and take hold of your bed and carry it out; וְלֹא לִיעוֹל בֶּךָ אִינִישׁ אַחֲרִינָא – and do not let anyone else enter and carry your bed, דְּלֹא לְרַגְשָׁן – so that they will not detect that you are unexpectedly light. For [the *baryonei*] know that a living person feels lighter than a corpse.”^[36]

[Rabban Yochanan ben Zakkai] did as he was advised. נִכְנַס בּוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִצַּד אֶחָד וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מִצַּד אֶחָד – R’ Eliezer entered and took hold of his bed on one side and R’ Yehoshua on the other side. They carried the bed to the gate of the city.^[37] – When they reached the gate, [the *baryonei*] who were guarding the gate wanted to stab [Rabban Yochanan ben Zakkai] with spears to make sure

he was really dead. – אָמַר לְהוּ – [Abba Sikra] said to [them], – יֵאמְרוּ רַבָּן דְּקָרוּ – “Shall [the Romans] say that [the Jews] stabbed their Rabbi?” – בָּעוּ לְמַדְהֶפֶיהּ – [The *baryonei*] wanted to shove [Rabban Yochanan ben Zakkai] to see whether he would cry out. – אָמַר לְהוּ – [Abba Sikra] said to them, – יֵאמְרוּ – “Shall they say that [the Jews] shoved their Rabbi?” – פִּתְחוּ לֵיהּ בִּבְאָא נִפְקַ – [The *baryonei*] finally opened the gate for him, and he was carried out.^[38] – כִּי מָטָא לְהֶתֶם – When [Rabban Yochanan ben Zakkai] reached [the Roman camp], – אָמַר שְׁלָמָא עֲלֶךָ מַלְכָּא שְׁלָמָא עֲלֶךָ מַלְכָּא – he said to Vespasian, “Peace be upon you, O king! Peace be upon you, O king!” – אָמַר לֵיהּ – [Vespasian] said to him, – מִיחֵיבָתָּ תְּרִי קָטְלָא – “You are liable to death on two accounts. – חֲדָא – First, – דְּלֹא מַלְכָּא – for I am not a king and you are mocking me by calling me a king.^[39] – וְתוֹ – Furthermore, – אִי מַלְכָּא אָנָּא – if I am a king, – עַד הָאִידְנָא אָמַאי לֹא אָתִית לְגַבִּאי – why did you not come to me until today?” – אָמַר לֵיהּ – [Rabban Yochanan ben Zakkai] said to him, – דְּקָאֻמְרָתְ לֹא מַלְכָּא אָנָּא – “To that which you say, ‘I am not a king,’

NOTES

35. As if you were dying (*Rashi*).

36. [A living being automatically tends to balance its weight, making it easier to carry. A corpse (an inanimate object) of the same weight is

Hil. Beis HaBechirah 7:14, from *Tosefta Bava Basra* 1:7 and *Sifri* 26:25). This custom was observed even during the siege of Jerusalem (see *Rashi* to *Leviticus* 26:25 דִּמָּה וְשִׁלְשֻׁתָּהּ; see also *Kli Chemdah* there).

הניזקין

פרק חמישי

גיפּיז

בר.

גליון הש"ס

(א) 'עני' חוס' וזמנים עז:
ד"ה הכל בדוקין],
(ב) ס"א של עין, (ג) ס"א
ניחא ליה, (ד) [ג'
הערוך ערך לך ג ברים
ובסמות], (ה) פי'
מפסמות, (ו) פי' חלוי,
(ז) עי' רש"י וזמנים כה.
ד"ה כפורי זה, (ח) [וע"ע]
מוספות בזמרות יט. ד"ה
דקך שלא וכו'].

לעזי רמ"י

ט"ז"ה. פירוש דוק (רש"י)
 ויקרא נא, כ, ענין יריעה
 או קרום המנחה את
 האשון ענין עין (רש"י)
 ישיבה מ, כג ותמונה
 זו, יב וז"ל הרב"ב
 ח"א סימן ש"ו.
 שאונדריי"א. פירוש פת
 קיבר, פת הדלעת (רש"י)
 שבת ק"ז ק"ז ע"ב, פסחים
 דף ק"ז ע"ג. פת העשייה
 מקמה שאינו יפה (רש"י)
 כבודות ק"ז קיב ע"א
 קיבורא ועיין שש"ס ד'

[illegible]

אמר ליה לא אמר ליה יהיבנא לך דמי פלגא
דסעודתך אמר ליה לא אמר ליה יהיבנא לך
דמי כולה סעודתך א"ל לא נקטיה בידיה
ואוקמיה ואפקיה אמר הואיל והוו יתבי רבנן
ולא מחו ביה ש"מ קא ניהא להו איזיל
איבול בהו קורצא בי מלכא אול אמר ליה
לקיסר מרדו כך יהודאי א"ל מי יימר א"ל
שדר להו קורבנא חזית אי מקרבן ליה
אזל שדר בידיה עגלא תלתא בהדי דקאתי
שדא ביה מומא ⁶ בניב שפתים ואמרי לה
בדוקין ⁷ שבועין דוכתא דלדין הוה מומא
ולדידה לאו מומא הוא סבור רבנן לקרוביה
רבי זכריה בן אבקולס אימרו בעלי מומין קמר
דלא לזיל ולימא אמר להו רבי זכריה אימרו
רבי יוחנן ענותנותו של רבי זכריה בן אבקולס
היכלנו והגליתנו מארצנו שדר עליוהו לגי
למזרח אתא נפל בירושלים למערב אתא
השמים אתא נפל בירושלים א"ל לינוקא פס
את נקמתי באדום ביד עמי ישראל וגו' אמר
ביתיה ובעי לכפורי ידיה בההוא גברא ערר
שדריה עליוהו לאספסיינוס קיסר אתא צי
תלתא עתרי נקדימון בן גוריון וכן כלבא
בן גוריון שנקדה לו חמה בעבורו בן כלבא
רעב ככלב יוצא כשהוא שבע בן ציצית ה
גבי ⁸ כסתות איכא דאמרי שהיתה כסתו
להו אנא זיינא להו בחיטי ושערי וחד אמר
וחד אמר להו בדציבי ושבחו רבנן לדציבי
מסר לשמעיה בר מרדכי דאמר רב חסד
אכלבי דציבי הוה להו למזין עשרים וחד
להו רבנן נפיק ונעביד שלמא בהדיהו לו
קרבא בהדיהו אמרו להו רבנן לא מסתייעא
דחיטי ושערי והוה כפנא מרתא בת בייתוס
לשלוחה ואמרה ליה זיל אייתי לי סמידא
איכא חיותא איכא אמרה ליה זיל אייתי
לחיותא איכא גושקרא איכא א"ל זיל אייתי
גושקרא איכא קימחא דשערי איכא אמרה
הוה שליפא מסאנא אמרה איפוק ואחוי אי
פרתא בכרעא ומתה קרי עלה רבן יוחנן בן
לא נסתה כף רגלה איכא דאמרו גרונות ד
דר' צדוק יתיב ארבעין שנין בתעניתא דלא
מידי הוה מיתחוי מאבראי וכי הוה בריא מייו
להו כי הוה קא ניהא נפשה אפיקתה לכל
אמרה האי למאי מיבעי לי והיינו דכתיב ⁹ ככ
ריש ברוני בירושלים בר אחתיה דרבן יוח
בצינעא לגביא אתא א"ל עד אימת עבדיתו
דאי מאי איעביד דאי אמנא אימת מידי קמ
דאיפוק אפשר דהוי הצלה פורתא א"ל נקט
ולשייילו כך ואייתי מידי סריא ואגני גבך
תלמידך ולא ליעול כך איניש אחרינא דלא

עגלא תִּיֶחָא. כְּמוֹ וְשִׁלְשִׁים עַל כֹּלוֹ (שְׁמוֹת ד') וְכֵמוֹ עֵגְלָה מִתְּשׁוּלֶשֶׁת וְחַלִּי תְּשׁוּלֶשֶׁת (בְּרַחֲשִׁית טו') פִּי' בְּרִיא וְטוֹב וְיֵשׁ מִפְּרָשָׁה שְׁלֹשׁ לְבָטָן וְחָלֵא יִתְכֵן לְדִמְיוֹנָא בְּפֶקֶד אֲרֻבֵּי מִיתוּם (בְּרַחֲשִׁית יד') דְּלוֹ מִזְרָה לֵבָטָן שְׁלֹשִׁים דְּהֵא בְּסוּף פֶּרֶק רִבִּי אֲלִיעִזֹּר מִמִּינָה (שָׁנָה דף קלז.) אָמַר עֲבָד עֵגְלָה תִּיֶחָא בְּיוֹמָא דְשַׁבְעָא לְהוֹי פִּירוּשׁ יוֹם שְׁבִיעִי לְלִדְתוֹ (יג') אָי

שום שלום מלכות אמר להו
לגבי מזבח סבור למיקטליה
טיל מום בקדשים יהרג אמר
חריבה את ביתנו ושרפה את
קיסר כי קאתי שדא גירא
פ בירושלים לארבע רוחות
לי פסוקך אמר ליה ^ט ונתתי
ישא בריך הוא ^ז בעי לחרובי
אזל ואיגיד ונפג מיניה ר"מ
לה תלת שני הוו בה הנהו
ע ובן ציצית הכסת נקדימון
ע שכל הנכנס לביתו כשהוא
ע שהיתה ציצתו נגדרת על
לת שן גדולי רומי חד אמר
ברחמרא וברמלא ומשחא
ב חסדא כל ^ט אקלידי הוה
^י אכלבא דחימי בעי שיתין
הוו כהו הנהו ברויני אמר
ינהו אמרו להו נפוק ונעביד
תא קמו קלנהו להנהו אמברי
תא דירושלים הויא שדרתה
אזודבן אתא אמר לה סמדיא
דאזל אזודבן אתא ואמר לה
דאזל אזודבן אתא ואמר לה
זיל אייתי לי דאזל אזודבן
בחנא מידי למיכל איתיב לה
^י הרכה כך והענוגה אשר
צדוק אכלה ואיתינסא ומתה
וחרב ירושלים כי הוה אכיל
ליה גרגורות מיין מיהו ושדי
ובא וכספא שדיתיה בשוקא
בן זכאי הוה שלח ליה תא
וקטלית ליה לעלמא בכפנא
י אל חזי לי תקנתא לידי

שך בקצירי וליתי כולי עלמא
מרו דנה נפשך וליעייילו כך
גשן כך דקליל את דאינהו
יהושע מצד אחר כי מסו
יאמרו רבן דחפו פתחו ליה
תרי קטלא חדא דלאו מלכא
ל" דקאמרת לאו מלכא אנא
איברא

רש"י ד"ה גושקרא
פת קיבור. עין שצח דף
כ ע"ג ברש"י ד"ה
גושקרא:

תורה אור השלם

(א) וְנָתַתִּי אֶת נִקְמָתִי
בְּאִדָּם בְּיַד עַמִּי יִשְׂרָאֵל
וַעֲשׂוּ בְּאִדּוֹם כַּאֲפִי
וּכְחַמְתִּי וַיִּדְּעוּ אֶת
נִקְמָתִי נָא אֲדֹנָי יי:
[יחזקאל כה, יד]

(ב) תִּרְכָּה כִּדּוֹ וְהִעֲנָה
אֲשֶׁר לֹא נִסְתָּה בָּךְ
רְגֵלָה תִּצַּג עַל הָאָרֶץ
מִהֲתַעֲנֵג וּמִרֹד תִּרַע
עֵינֶיהָ בְּאִישׁ חִיקָה
וּבִבְנָה וּבִבְתֵּלָה:
[דברים כח, נו]

(ג) בַּסֶּפֶם בַּחֲצוֹת
יִשְׁלִיכוּ וְהָבֶם לְנֹדָה
יִהְיֶה בַּסֶּפֶם וְהָבֶם לֹא
יֻכַּל לְהַצִּילֵם בְּיוֹם
עֲבָרָתָם יִנָּפֶשׂ לֹא
יִשְׁבְּעוּ וּמַעֲיָהֶם לֹא
יִמְלֹאוּ כִּי מִקְשׁוֹל עֲוֹנָם
הָיִיתָ: (יחזקאל ג, טז)

ליקומי דש"י

[illegible]

בדוקין. טלוי"א כגון
הנוטה דרום שמים (ישעיה
מ) וגבי קרבן מוס הוא
כדמכזי (ויקרא כה) או דק
או תכלול צעיו [פסחים
עג.]. ל"א דוקין שיש לו
מגש, כעפעפים ולהכי דקי
לעפעפים
[דעפעפים] על העין
כרקיע להכי אמרינן
בספרי אגודות העין דומה
לספרי אגודות העצמות

[illegible]